

Međuvisnost gospodarskog razvoja i obrazovnog sustava

Goluža, Doris

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:188713>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-10**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
„Dr. Mijo Mirković“

DORIS GOLUŽA

MEĐUOVISNOST GOSPODARSKOG RAZVOJA I OBRAZOVNOG SUSTAVA

Završni rad

Pula, rujan, 2017.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
„Dr. Mijo Mirković“

DORIS GOLUŽA

MEĐUOVISNOST GOSPODARSKOG RAZVOJA I OBRAZOVNOG SUSTAVA

Završni rad

JMBAG: 0303649226, redoviti student

Studijski smjer: Ekonomija

Predmet: Obrazovna politika

Znanstveno područje: Društvena znanost

Znanstveno polje: Ekonomija

Znanstvena grana: Opća ekonomija

Mentor: prof. dr. sc. M.Bušelić

Pula, rujan, 2017.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana, Doris Goluža, kandidatkinja za prvostupnika _____ ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, 2017. godine

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, Doris Goluža dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom „Međuovisnost gospodarskog razvoja i obrazovnog sustava“, koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

_____

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. GOSPODARSKI RAZVOJ	5
2.1. Gospodarski razvoj u Hrvatskoj.....	7
2.2. Gospodarski razvoj i lokalni akteri	8
2.3. Poteškoće u gospodarskom razvoju Republike Hrvatske.....	9
2.4. Budućnost gospodarskog razvoja u Hrvatskoj.....	11
3. OBRAZOVNI SUSTAV.....	13
3.1. Obrazovni sustav u Europi	13
3.2. Obrazovni sustav u Hrvatskoj.....	16
3.3. Budućnost obrazovnog sustava u Hrvatskoj.....	20
4. MEĐUOVISNOST GOSPODARSKOG RAZVOJA I OBRAZOVNOG SUSTAVA	22
4.1. Gospodarski razvoj utemeljen na obrazovanju.....	24
4.2. Međuovisnost gospodarskog razvoja i sustava obrazovanja u Hrvatskoj....	25
4.3. Budućnost hrvatskog gospodarskog razvoja utemeljenog na sustavu obrazovanja.....	29
5. ZAKLJUČAK	31
SAŽETAK	33
LITERATURA	32

1. UVOD

U uvjetima globalizacije i međunarodne utakmice problematika gospodarskog i društvenog razvoja postaje sve važnijim predmetom rasprave u međunarodnim organizacijama. Upravo takve organizacije bave se razvojem, predmetom nacionalnih razvojnih politika te znanstvenih istraživanja razvoja. U tom kontekstu razmatra se razvojna uloga obrazovanja, odnosno njegov mogući doprinos pojedinim dimenzijama gospodarskog razvoja (Pastuović, 2012). Neupitno je da je razvojni potencijal obrazovanja velik i gotovo presudan, a razvojem znanosti i novih tehnologija njegov potencijal raste do te mjere da se drži jednom od glavnih poluga napretka u gospodarstvu. Takvo gledanje najbolje dolazi do izražaja u konceptima “društva znanja” i “gospodarstva utemeljenog na znanju” u kojima se znanje, odnosno obrazovanje, smatra glavnim razvojnim resursom (Pastuović, 2012). Zemlje zapadnog Balkana imaju zajednički društvenogospodarski cilj, a to je integriranje u Europsku Uniju i postizanje gospodarstva temeljenog na znanju. Njihovi strategijski planovi razvoja su neophodan alat za planiranje takve budućnosti regije (Kordić, 2010).

Cilj ovog rada je prikazati postoji li međuovisnost između gospodarskog razvoja i obrazovnog sustava. Ukoliko postoji, koje su njegove karakteristike te kako obrazovni sustav utječe na gospodarski razvoj. Rad se sastoji od pet glavnih poglavlja, uvoda u kojemu se predstavlja tema rada, zatim od glavnog dijela rada koji je podijeljen na tri poglavlja i deset potpoglavlja. U glavnom dijelu se opisuju teorijske podloge odabrane teme, analize teme, te moguća rješenja. Nakon glavnog dijela slijedi zaključak, u kojemu se rezimira i daje osvrt na ciljeve postavljene u radu.

Ovaj završni rad rezultat je proučavanja kako strane tako i domaće literature iz područja gospodarskog rasta i razvoja, obrazovanja u Europi i Hrvatskoj, obrazovnih sustava u Europi i Hrvatskoj, međuovisnosti gospodarskog rasta o obrazovanju u određenoj zemlji, primjerima dobre i loše prakse korištenjem raznih znanstvenih knjiga, članaka, publikacija i internetskih stranica. Pri izradi rada korištene su metode analize, metoda sinteze i metoda deskripcije.

Međuovisnost između obrazovanja odnosno obrazovnog sustava i gospodarskog rasta bila je predmet mnogih javnih rasprava, uživajući širok interes još od doba

Platona, te je bila jedna od središnjih niti ekonomskih analiza. Od Adama Smitha u 18. stoljeću i Alfreda Marshalla u 19. stoljeću, koji su postavili pitanje kako pojedinačna ulaganja u obrazovanje imaju utjecaj na bogatstvo naroda, do 20. stoljeća i Lindahla i Kruegera koji stavljaju u središte svog istraživanja ovo pitanje, moderni ekonomisti pokušavaju razviti empirijsku procjenu odnosa između obrazovanja i gospodarskog rasta (Rosan, 2011). Prema mnogim ekonomistima obrazovanje ima visoku unutarnju ekonomsku vrijednost, jer ulaganjem u obrazovanje dovodimo do formiranja ljudskog kapitala, što je jedan od uzroka gospodarskog rasta. Kvaliteta života znatno je porasla posljednjeg tisućljeća u većini zemalja svijeta, posebice u europskim zemljama, a razvoj obrazovnog polja je uvelike doprinio tom (Rosan, 2011). Svaka nacionalna ekonomija i njena konkurentna pozicija ovise prvenstveno o kvaliteti njenih ljudskih resursa. Korištenje tih resursa i ulaganje u njihovu kvalitetu primarni su faktori razvoja. Obrazovanje sudjeluje u povećanju konkurentnosti gospodarstva kroz osiguranje potrebne kvalitete ljudskog kapitala, kao glavnog razvojnog resursa (Cetinski, Cerović Milohnić, 2000).

Potražnja za obrazovanjem u društvu raste onda kada gospodarstvo raste i kada populacija postaje bogatija. U slučaju tehnološkog napretka zemlje pojavljuje se i veća prednost educirane radne snage nad onom manje educiranom. Prema navedenim se indikatorima može dijagnosticirati da hrvatska ekonomija ima obilježja stagnacije. Znanje još uvijek kod nas nije na cijeni i to se onda mora osjetiti na nedostatnom gospodarskom rastu (Ćosić, Fabac, 2001). Valja napomenuti kako danas nije dovoljno imati samo kvalitetno visoko obrazovanje, vrhunske znanstvenike i dobre istraživačke institute. Prije tridesetak godina znanost je sama po sebi bila dobra za društvo, neovisno o njezinu usmjerenju, no u današnjem modernom vremenu govorimo o mrežama znanja kao o novoj strukturi različitih međusobno povezanih institucija: od sveučilišta preko vladinih ustanova do instituta i financijskih institucija. Od posebnog je značaja u navedenom kontekstu suradnja između industrije i sveučilišta. Industrije koje sada u svijetu imaju veliki rast, pa se očekuje da će ga imati u nadolazećim godinama, zasnivaju se na znanju i ljudskoj intelektualnoj snazi. One se mogu locirati u bilo kojoj zemlji na svijetu, uz najzahtjevniji uvjet da ta zemlja razvija intelektualni kapital. Stoga se govori i o novoj podjeli zemalja: na one s obrazovanom radnom snagom i one s neobrazovanom radnom snagom (Zavargo, Šumić, 2011).

U slučaju Hrvatske, najžalosnije je to što se ljudski kapital stvara u relativno visokoj mjeri, ali upravljanje njime nije osobito racionalno. Gledajući na Republiku Hrvatsku kao na jednu složenu organizaciju, možemo se zapitati pridaje li ona dovoljno važnosti intelektualnom kapitalu unutar svojih institucijskih i drugih struktura. Pitanje se u jednoj mjeri podudara s predmetom istraživanja nacionalnog inovacijskog sustava. Svakako bi opsežnija istraživanja s ciljem nalaženja odgovora donijela korisne rezultate i preporuke za određene dublje systemske akcije za promjenu postojećeg stanja i međuovisnosti obrazovnog sustava sa gospodarskim rastom i razvojem (Ćosić i Fabac, 2001).

Rezultati anketnog istraživanja u okviru projekta "Kako pobuditi rast hrvatskoga gospodarstva?" u dijelu koji se odnosi na obrazovanje, pokazuju brojna proturječja u stavovima stručnjaka, gospodarstvenika i građana. Prema stavovima stručnjaka obrazovanje je ključ veće konkurentnosti privrede i inovativnosti i razvoja Hrvatske, naša radna snaga nije dovoljno obrazovana, a financijska potpora Vlade je niska. Istodobno se, međutim, ispitivanjem poduzeća pokazalo da poduzeća imaju veće potrebe za srednjom stručnom spremom nego za visokom stručnom spremom, da poduzeća uglavnom nemaju potrebu za doktorima znanosti, da kompetencije novih zaposlenika stagniraju, da uglavnom nema potrebe za inovacijama u poduzećima, te da se znanstveno-istraživačka struktura i napredne tehnologije stavljaju na zadnja mjesta popisa prioriteta u podizanju konkurentnosti poduzeća (Polšek, 2014). U uvjetima globalne ekonomije nemoguće je predvidjeti ekonomska i socijalna kretanja, stoga je nemoguće kreirati obrazovnu politiku koja će planski, strateški ili vizionarski odgovoriti na pitanje treba li u obrazovanje investirati više, manje ili isto kao dosad. Isto tako ne možemo planirati vrstu obrazovanja u koju ima najviše smisla ulagati jer struke koje smo isplanirali možda više nećemo trebati. Međutim, ako je nejasno koja znanja trebamo podučavati i u kakve škole javno investirati, posve je jasno da dobar obrazovni sustav mora biti dovoljno prilagodljiv da reagira na nagle gospodarske, kulturne i socijalne promjene. Ključna riječ za poboljšanje obrazovanja jest: fleksibilnost (Polšek, 2014).

Bogate su se države nekada borile za teritorije, za prirodne resurse i za izvore bogatstva, a u novije je vrijeme učinjen veliki zaokret prema intelektualnim resursima, kao ključnom faktoru gospodarskog razvitka i ostvarenja konkurentne prednosti. Proces globalizacije, suvremena sve intenzivnija kretanja roba, kapitala i

ljudi izmijenili su izgled svjetske "pozornice". Zemljovidi i granice danas nemaju tako ključni značaj, a tradicionalnu državu merkantilističkog tipa zamjenjuje tzv. Virtualna država. Ona svoj politički i gospodarski utjecaj širi izvan vlastitih zemljovidom zacrtanih granica, posjedujući proizvodne i druge kapacitete na zemljopisno udaljenim destinacijama (Ćosić, Fabac, 2001).

2. GOSPODARSKI RAZVOJ

Gospodarski razvoj je proces unapređivanja životnog standarda i dobrobiti stanovništva jedne zemlje povećanjem dohotka po stanovniku. To se postiže povećanjem stupnja industrijalizacije u zemlji, kao i unapređivanjem ostalih sektora gospodarstva. Kapital i tehnologija temeljni su faktori gospodarskog razvoja (Basalla, 1988).

Kapital je ekonomska vrijednost koja se ulaže u proizvodnju ili neku drugu ekonomsku djelatnost s osnovnom svrhom da se uveća, dakle da donese neku dobit. Pojam kapitala možemo promatrati s mnogih gledišta, i to s gledišta njegova sudjelovanja u proizvodnji, a u odnosu na zaposleno radništvo u nekom periodu, s aspekta profita što ga donosi njegovu vlasniku, s aspekta njegova sudjelovanja u ekonomskom sustavu i neku inflaciju karakterističnu za taj sustav. Kapital se može ulagati, bilo u proizvodni, bilo u neproizvodni sektor. Međutim, bitno je upamtiti da je njegova svrha uvijek usmjerena na to da se oplodi, odnosno da donese veću vrijednost od vlastite tj. uložene vrijednosti. Budući da kapital nije prirodno dobro, on se mora ili proizvesti ili posuditi. U kapital ubrajamo sva proizvedena dobra koja se ulažu u proizvodnju s ciljem da se taj isti kapital uveća, no treba razlikovati kapital od osobne imovine npr. obiteljske kuće koja se ne može smatrati kapitalom budući da u njoj živimo i ne sudjeluje u proizvodnom procesu, ali kada bi tu istu obiteljsku kuću prodali i dobiveni novac uložili u proizvodnju taj novac bi tada postao kapital. Tehnologija je razvoj i primjena alata, strojeva, materijala i postupaka za izradu nekoga proizvoda ili obavljanje neke aktivnosti; također i znanost koja proučava primjenu znanja, vještine i organizacije u provedbi nekoga procesa. Tijekom povijesti razvila su se samostalna područja tehnologije, od kojih svako okuplja više srodnih postupaka proizvodnje. Oblikovanje kamena u kamenom dobu i kasnija obrada i oblikovanje metala smatraju se začetcima mehaničke tehnologije, koja je danas obuhvaćena širim pojmom proizvodnoga strojarstva. Pojam tehnologija prvi se put javio 1777. u knjizi Uvod u tehnologiju njemačkog filozofa Johanna Beckmanna (1739. – 1811.), u kojoj se razmatra isprepletenost tehnike, gospodarstva i društva i na sustavan način iznosi pregled o različitim tehnološkim znanjima. U nekim zemljama s engleskim govornim područjem riječ tehnologija je višeznačna, pa se tako rabi i kao sinonim za tehniku (Basalla, 1988).

Gospodarski razvoj u osnovici je vezan uz ekonomsku strukturu, ekonomski sustav i ekonomsku politiku.

Ekonomska struktura je sastav privrede, njezina dijela ili ekonomskog subjekta po dijelovima i elementima. Tako se govori o ekonomskoj strukturi privrede, društva, stanovništva itd. Različite ekonomske strukture, posljedica su različitog stupnja gospodarskog razvoja i imaju različite posljedice na funkcioniranje privrede i njezinu efikasnost, na mogućnosti ekonomske politike, blagostanje stanovništva. (Posjećeno na web lokaciji: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=17365>) Zato se mogu poduzimati i mjere kojima će se postojeća ekonomska struktura mijenjati u željenom smjeru. Politike takvih promjena nazivaju se strukturne reforme i često su poticane i raznim međunarodnim organizacijama, poput Međunarodnog monetarnog fonda ili Svjetske banke. Ekonomski sustav je ukupnost institucija i međuovisnosti elemenata ekonomskog procesa, koja upravlja tokovima proizvodnje, raspodjele, razmjene i potrošnje proizvoda i proizvodnih faktora te međusobnih plaćanja. Ekonomski sustav je podsustav ukupnoga društvenog sustava, a odnosi se na funkcioniranje nacionalnog gospodarstva. Povijesno se mijenja, a omogućuje kombiniranje proizvodnih činitelja; rada, kapitala i zemljišta, radi proizvodnje proizvoda za zadovoljavanje društvenih potreba. Moderni ekonomski sustav funkcionira posredstvom tržišta, na kojem prodavatelji i kupci preko ponude i potražnje utječu na formiranje cijena i alokaciju ograničenih resursa. To se postiže s pomoću tržišta proizvoda, tržišta proizvodnih činitelja i financijskog tržišta.

Na funkcioniranje ekonomskog sustava utječu i povijesni i prirodni čimbenici, vlasnički odnosi, zakoni te ekonomske i druge mjere države s pomoću kojih država utječe na gospodarske tokove. Učinkovitost ekonomskog sustava veća je ako dovodi do bržeg rasta društvenog proizvoda, pune zaposlenosti, rasta plaća i profita te uravnoteženih odnosa s inozemstvom (Posjećeno na web lokaciji: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=17365>). S toga se stajališta može istraživati usporedna djelotvornost ekonomskog sustava različitih zemalja i različitih epoha. Za potrebe predviđanja i planiranja budućega razvoja i mogućnosti utjecanja na budući razvoj važno je spoznati zakone, uvjete i način funkcioniranja ekonomskog sustava, koji može funkcionirati u rasponu od visoke stabilnosti, regularnosti i izvjesnosti do nestabilnosti, neregularnosti, neizvjesnosti i kaotične dinamike (Posjećeno na web lokaciji: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=17365>).

Ekonomska politika je, u kratkim crtama, dio državne politike koji se bavi odnosom države i gospodarstva. Izrazom “ekonomska politika” označava se privređivanje u društvenoj zajednici sa težištem na organiziranje i usmjeravanje tokova reprodukcije u okviru države (Posjećeno: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=17365>).

2.1. Gospodarski razvoj u Hrvatskoj

Hrvatsko gospodarstvo nakon pada realsocijalizma u devedesetima doživljava tranziciju prema otvorenom tržišnom gospodarstvu, u kojem prevladava tercijarni sektor uslužnih djelatnosti. Iako je, od 2009. teško pogođena svjetskom financijskom krizom, ostala je jedna od najjačih ekonomija u jugoistočnoj Europi, a prema BDP-u bolja je i od nekih članica Europske unije. Glavne gospodarske grane u Hrvatskoj čine prehrambena industrija, tekstilna industrija, drvoprerađivačka industrija, metaloprerađivačka industrija, kemijska industrija, naftna industrija, elektroindustrija, a neke od djelatnosti su: poljoprivreda, trgovina, graditeljstvo, brodogradnja, pomorstvo te turistički sektor. (Posjećeno na web lokaciji: http://ec.europa.eu/economy_finance/eu/forecasts/2013_spring/cc_croatia_en.pdf).

Statistički pokazatelji za razvoj gospodarstva u Hrvatskoj su bruto domaći proizvod (BDP), inflacija, uvoz i izvoz, investicije te nezaposlenost. Bruto domaći proizvod je makroekonomski indikator koji pokazuje vrijednost finalnih dobara i usluga proizvedenih u zemlji tijekom dane godine, izraženo u novčanim jedinicama. Bruto domaći proizvod je za 2015. procijenjen na 89,76 milijardi USD ili 20 873 USD po stanovniku. Hrvatski BDP se tek 2003. izjednačio s onim iz 1990. prije raspada Jugoslavije i prijelaza na tržišno gospodarstvo. U razdoblju od 2004. do 2008. BDP je narastao za ukupno 23%. Od 2009. godine gospodarstvo je u recesiji, odnosno povremenom usporavanju u privrednoj aktivnosti neke zemlje praćeno istodobnim pogoršanjima opće ekonomske klime, a BDP je od 2009. do 2012. godine pao 13% (Posjećeno na web lokaciji: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-performance-and-forecasts/economic-forecasts_en).

Pokrivenost uvoza izvozom je tek 57% (Posjećeno na web lokaciji: http://www.dzs.hr/Hrv/system/first_results.htm#VT). Nezaposlenost u Republici Hrvatskoj je od početka devedesetih konstantno rasla na godišnjoj razini sve dok u ožujku 2002. broj nezaposlenih nije iznosio vrtoglavih 415 352, a stopa

nezaposlenosti u siječnju 2002. je bila dosegla čak 24,0 %. Zato je nezaposlenost je jedan od većih problema hrvatskog gospodarstva. Od tada stopa nezaposlenosti ponovno opada i u kolovozu 2007. stopa nezaposlenosti se spustila na 13,8 % što je bila najmanja stopa od devedesetih. Nezaposlenost u Hrvatskoj opada tijekom ljetnih mjeseci, a ponovno raste tijekom zimskih zbog sezonskog zapošljavanja, potaknutog dolaskom turista na Jadran. Nakon gotovo cijelog desetljeća, početkom krize, nezaposlenost u Hrvatskoj počinje nezaustavljivo rasti. Od početka krize do kraja 2013. bez posla je ostalo 216 tisuća ljudi, čime je ukupno nezaposleno više od 365 tisuća ljudi, odnosno stopa nezaposlenosti iznosi 22.4 posto. Oko 53% mladih je nezaposleno, prema čemu je Hrvatska među vodećima, najgorima u Europskoj uniji (Posjećeno na web lokaciji http://www.dzs.hr/Hrv/system/first_results.htm#VT).

Nakon razdruživanja, stjecanja potpune suverenosti i međunarodnog subjektiviteta Hrvatska je propustila dugo priželjkivanu priliku oblikovanja vlastitog razvoja u skladu s autentičnim interesima i samostalno utvrđenim ciljevima. Umjesto stoljećima iščekivanih razvojnih učinaka, provedbom tranzicije iz samoupravnog u tržišno-poduzetnički sustav gospodarskih odnosa Hrvatska je zahvaćena, istina neizbježnom, ali dugotrajnom i razarajućom krizom te nezabilježenim procesom deindustrijalizacije i destrukcije proizvodnog potencijala (Mišura, 2016).

2.2. Gospodarski razvoj i lokalni akteri

Uvjeti za lokalni gospodarski razvoj u Srednjoj i Istočnoj Europi značajno su se promijenili u posljednjih petnaest godina. Od početka tranzicije središnje su državne vlasti znatno smanjile svoju odgovornost za razvoj lokalnih jedinica, pa tako i svoj utjecaj na njih. Lokalne su se jedinice našle u delikatnome položaju. Dugotrajna tradicija oslanjanja na središnje vlasti, zaposlenost koja se temeljila na razvoju velikih industrijskih centara, nedostatak institucija civilnog društva, nepovjerenje u planiranje i razvojne planove, samo su neke od okolnosti u kojima su se lokalne jedinice našle krajem osamdesetih i početkom devedesetih godina. Nastupilo je novo razdoblje u kojem su regionalni i lokalni akteri dobili više prostora za utjecaj na razvoj svojih zajednica. Neke su jedinice relativno brzo iskoristile nove mogućnosti i postigle značajne uspjehe. S druge strane, u nekim su jedinicama naslijeđeni problemi iz

prošlosti dugo kočili uspješan razvoj, što je imalo za posljedicu porast regionalnih i lokalnih razlika. Različita iskustva upućuju na zaključak da su bolje prošle one jedinice koje su prije shvatile nužnost traženja i poticanja novih razvojnih prilika i modela (Puljiz, 2011). Lokalni akteri mogu biti: lokalne vlasti, lokalne organizacije civilnog društva i lokalni poduzetnici i njihova udruženja.

Lokalne vlasti ključni su promicatelji lokalnoga gospodarskog razvoja. Na razne načine mogu se aktivno uključiti u pružanje potpore lokalnom gospodarstvu, od osiguravanja fizičke i druge infrastrukture do poticaja za otvaranje novih gospodarskih subjekata, pomoći u osiguravanju povoljnih financijskih sredstava, poreznih poticaja, potpore na području obrazovanja i osposobljavanja radne snage itd. Lokalne vlasti također kontroliraju niz regulativnih mehanizama, primjerice izdavanje raznih dozvola poslovnim subjektima ili pomoć pri njihovom osiguravanju kod nadležnih tijela više razine itd. Nadalje, lokalne su vlasti ključan akter organiziranja različitih lokalnih oblika partnerstava, razvojnih koalicija i tome slično. Lokalne organizacije civilnog društva često su se pokazale kao važni čimbenici razvoja lokalne demokracije. Sudjelovanje građana i građanskih organizacija u debatama o javnoj politici, u pružanju javnih usluga, kao i njihov doprinos boljem upravljanju javnim dobrom, predstavlja važan doprinos usklađivanju razvojne politike sa stvarnim potrebama građana. Ovakve organizacije uključuju sindikate, nevladina udruženja, strukovne udruge, političke stranke, organizacije mladeži, neformalne mreže itd. Poduzetnici s druge strane predstavljaju osovinu lokalnog gospodarskog razvoja. Stoga je njihove stavove potrebno pravilno prepoznati i uzeti u obzir. Neovisno o tome jesu li organizirani na formalan ili neformalan način, poduzetnici mogu predstavljati dragocjene partnere u pripremi i provedbi lokalne strategije razvoja (Puljiz, 2009).

2.3. Poteškoće u gospodarskom razvoju Republike Hrvatske

Republika Hrvatska ima nekoliko poteškoća s kojima se mora suočiti ukoliko si želi omogućiti gospodarski rast i razvoj.

Hrvatska je zemlja izražene centralizacije. Malena mjesta se sustavno prazne i uništavaju, dok se u glavni grad ulaže neprestano. U uobičajenim okolnostima,

ovakva politika rezultira nazadovanjem pojedinih regija, jer ako različite regije ne doprinose gospodarskom razvitku, niti jedan veliki grad to ne može umjesto njih (Dujmović, 2014). Zagreb jest i treba biti gospodarsko središte ove zemlje, ali ne nauštrb malih gradova i mjesta. Nepenalizirani uvoz onoga što sami možemo proizvesti najgore je što se može dogoditi nekoj zemlji, jer uništava domaću proizvodnju i vrši sistematski odljev kapitala u inozemstvo. Mala mjesta, a pogotovo ona koja se bave poljoprivredom i proizvodnjom hrane zbog ovog ubrzano odumiru, jer njihove proizvode nitko ne želi kupiti (Dujmović, 2014). Osim već navedenog Hrvatska ima veliki problem sa iseljavanjem sve većeg broja mladih obrazovanih ljudi u druge krajeve Europe i svijeta, ali i iz manjih hrvatskih gradova u veće. Pametni, sposobni, vrijedni i radišni ljudi napuštaju mala mjesta. U kolonama odlaze u Zagreb i veće gradove te tamo idu "trbuhom za kruhom". U malim mjestima onda ostaju ljudi koji vlastitu propast vole racionalizirati izjavama "ovdje se ionako ništa ne mijenja, bježite mladi dok možete". Ovakve pogubne parole uzrokuju da se "zaglupljivanje" manjih mjesta smatra pozitivnom pojavom u društvu, a na one koje odlaze gleda se s odobravanjem. U isto vrijeme se oni koji ostaju čudom čude kako su njihovi gradovi i mjesta sve praznija, i kako su im "oduzeli bolnice, sudove i sve prebacili u veća mjesta". Ovo posljednje događa se sistematski širom cijele zemlje i dohvaća zabrinjavajuće razmjere (Dujmović, 2014).

Pokazatelji obrazovanja i ljudskog kapitala ukazuju na moguće poteškoće za ekonomski razvoj, budući da je znanje jedan od ključnih pokretača rasta. Tako je, primjerice očekivan broj obrazovanih u Hrvatskoj manji nego u Bugarskoj i Rumunjskoj ili u skupini baltičkih ili srednjoeuropskih post tranzicijskih zemalja. Slično zaostajanje postoji i u udjelu stanovništva s tercijarnim obrazovanjem, kao i kod ukupnih izdvajanja za obrazovanje i znanost. Inovativnost, ako se mjeri prema broju patenata u odnosu na broj stanovnika, još je jedna hrvatska slabost, a čini se da se situacija posljednjih godina i pogoršala, osim toga projekcije stanovništva Republike Hrvatske 2010.- 2061., koje je pripremio Državni zavod za statistiku ukazuju na nastavak nepovoljnih kretanja - stalno smanjivanje ukupnog stanovništva, povećanje udjela starijeg stanovništva i smanjenje udjela stanovništva u radnoj dobi. To bi moglo dovesti do potrebe povećanih izdvajanja za mirovine, zdravstvo i skrb za osobe starije životne dobi, a time i do problema u javnim financijama, dok bi se

produktivni potencijali društva mogli naći pred velikim izazovima zbog sve manjeg broja mladih ljudi (Mihaljek, 2014).

Osim s posljedicama dugotrajnih negativnih ekonomskih trendova, hrvatsko gospodarstvo suočeno je i sa slabim izgledima za postizanje visokih stopa gospodarskog rasta u srednjem i dugom roku. Analizom dostupnih podataka mogu se nabrojati i druga područja i pokazatelji koji ukazuju na poteškoće i prepreke rastu hrvatskog gospodarstva. Ispitivanjem građana, poduzetnika i stručnjaka iz raznih područja moguće je razotkriti uzroke nastanka tih slabosti. Osim analize percepcija građana, poduzetnika i stručnjaka o ekonomskim uzrocima identificiranih slabosti, kao što su kompetencije za upravljanje društvom i gospodarskim sustavom, karakteristike radne snage, razvijenost institucija i karakteristike ekonomske politike, valja ispitati i percepcije o sustavu vrijednosti, mentalitetu, društvenom i političkom naslijeđu, etičkim normama i uvjerenjima. Naime, iako se to često zanemaruje, i neekonomski čimbenici mogu kočiti društvo u njegovoj preobrazbi u konkurentno tržišno gospodarstvo i u postizanju visokih stopa gospodarskog rasta (Mihaljek, 2014).

2.4. Budućnost gospodarskog razvoja u Hrvatskoj

Područja reformskih prioriteta koja se nameću vrlo su jasna, tržište rada, obrazovanje i znanost, istraživanje i razvoj, industrijska struktura, javna uprava i povećanje domaće štednje tj. smanjenje javne potrošnje. Radi se o strukturnim reformama na čiju nužnost provođenja hrvatski stručnjaci već godinama ukazuju. Doima se da nositelji strukturnih politika ne shvaćaju ozbiljnost tih reformi, ili radi političke ekspeditivnosti smatraju da su parcijalne reforme dovoljne da se nešto pokrene (Mihaljek, 2014). Pokretanje gospodarskog rasta u sadašnjem ekonomskom okruženju stoga je prvenstveno pitanje oslobađanja inovativnog i poduzetničkog potencijala u gospodarstvu, dakle strukturnih politika. Fiskalna politika pritom ima ključnu ulogu jer usko povezuje makroekonomske i strukturne aspekte ekonomskog rasta. Kao članica Europske unije Hrvatska sada ima solidne institucionalne uvjete i pristup financijskim resursima da ostvari nužno potrebne fiskalne i strukturne reforme. Pritom je potreban sveobuhvatan pristup, jer su parcijalne reforme osuđene

na neuspjeh. S obzirom na stanje hrvatskog gospodarstva, osobito činjenicu da ono danas u stalnim dolarskim cijenama stvara manje dodane vrijednosti nego u 1980., u društvu bi trebao postojati konsenzus da se takve reforme provedu. No bez političkog predvođenja, pomaka u strukturnim reformama neće biti i Hrvatska će i dalje stagnirati (Mihaljek, 2014).

Neuspjeh u oblikovanju i provođenju dugoročnih strateških pristupa u ključnim područjima obrazovanja, infrastrukture i financiranja inovacija, stvorio je plodno tlo za gomilanje uočenih ograničenja rasta hrvatskog gospodarstva oslabljenog ljudskog kapitala, nedostatka znanja, te neprimjerene infrastrukture koja se očituje prvenstveno kroz nestabilnost institucionalnog i regulatornog okvira. Hrvatsko društvo pokazuje slabosti u formiranju novog ljudskog kapitala, bilo zbog demografskih uzroka kao što je sve manji broj stanovnika, bilo zbog zaostajanja u obrazovnim i inovativnim procesima te iskorištavanja postojećeg ljudskog kapitala (Mihaljek, 2014). Razvoj hrvatskog gospodarstva ograničen je nedostatkom naprednih znanja, ali i smanjenom potrebom za takvim znanjima, i kod pojedinaca i kod poduzeća. Osim nedostatka znanja, zabrinjava je i nedostatak potrebe poduzeća za naprednim znanjima kao inputom u poslovanju. Poduzeća pri zapošljavanju najviše traže zaposlenike sa srednjom stručnom spremom u čije daljnje usavršavanje potom ne ulažu. Time pokazuju određenu vrstu kratkovidnosti jer znanje smatraju nevažnim, a neuspjeh pripisuju drugim čimbenicima. Takva vrsta potražnje na tržištu rada otežava unapređenje obrazovnog sustava u smjeru stvaranja primjereno obučenog ljudskog kapitala koji predstavlja podršku poslovnoj aktivnosti te vodi do rasta inovacijskog kapaciteta i poduzetništva. Slična razmišljanja uočena su i kod pojedinaca, što ukazuje na njihovu sklonost da precjenjuju svoja stvarna znanja i vještine. Budući gospodarski rast značajno će ovisiti o dostupnosti kapitala za potrebne investicije u nove tehnologije i opremu, kako bi se povećala razina konkurentnosti. Nakon prepoznavanja svih ograničenja rastu, izazov je oblikovati jasnu dugoročnu strategiju koja bi povisila postojeću razinu znanja u društvu, što bi potaklo konkurentnost i pridonijelo stvaranju dinamičnog gospodarstva s održivim rastom, u kakvom bi hrvatski građani željeli živjeti (Mihaljek, 2014).

3. OBRAZOVNI SUSTAV

Obrazovanje kao pojam ima višestruko značenje. Pod obrazovanjem se podrazumijeva ustanova, proces, sadržaj i rezultat organiziranog i slučajnog učenja u funkciji razvoja različitih kognitivnih sposobnosti, kao i stjecanja raznovrsnih znanja, vještina, umijeća i navika kao primjerice čitanje, pisanje, računanje ili opće znanje o fizičkom, društvenom i gospodarstvenom okruženju. Obrazovanje ljudi obično se dijeli na formalno, u školama, i neformalno, izvan škole. U Hrvatskoj se formalna naobrazba dijeli u 6 stupnjeva, a to su predškolsko obrazovanje, osnovnoškolsko obrazovanje, srednjoškolsko obrazovanje, dodiplomsko obrazovanje, diplomsko obrazovanje i postdiplomsko obrazovanje (Posjećeno na web lokaciji: <http://www.croatie.eu/article.php?id=35&lang=1>)

3.1. Obrazovni sustav u Europi

Danas su izazovi s kojima je suočena Europska unija mnogobrojni, međusobno povezani i složeni. Socijalni učinci globalne financijske i gospodarske krize vidljivi su u svim zemljama članicama. U ovakvim uvjetima nužno je da sustavi obrazovanja i osposobljavanja prilagode svoje prioritete i da građanima Europe osiguraju znanja, vještine i kompetencije potrebne za suočavanje s tim izazovima i za ispunjavanje potreba tržišta rada i zahtjeva suvremenog života. Godine 2010. zemlje članice i Europska komisija odlučile su obrazovanje i osposobljavanje učiniti jednom od ključnih sastavnica "Europe 2020.", strategije Europske unije za pametan, održiv i uključiv razvoj u novom desetljeću (Ranguelov i sur., 2012). Ovu strategiju podržava strateški okvir europske suradnje u obrazovanju i osposobljavanju koji sadržava četiri dugoročna cilja. Ovaj strateški okvir temelj je europske suradnje u području obrazovanja i osposobljavanja i značajno pridonosi ispunjenju općenitijih ciljeva utvrđenih strategijom „Europa 2020.“ Dostupnost djelotvornih i usklađenih pokazatelja ključna je u praćenju uspjeha u ostvarivanju ovih ciljeva. Diljem zemalja Europe provedene su strukturalne i organizacijske reforme obrazovnih sustava s ciljem smanjivanja stopa ranog napuštanja školovanja te, u nekim slučajevima, osiguravanja stjecanja osnovnog obrazovanja za sve učenike. Najznačajnija reforma u ovom području odnosi se na produljivanje obveznog školovanja u pojedinim

zemljama. Drugi trend, vezan uz organizaciju obrazovanja odnosi se na ukupnu visoku razinu autonomije škola i lokalnih vlasti u upravljanju financijskim i ljudskim resursima. Sličan je trend vidljiv i u upravljanju nastavnim osobljem u visokom obrazovanju. U većini zemalja ulaganja u obrazovanje ostala su uglavnom nepromijenjena tijekom prošlog desetljeća, sve do ekonomskog pada 2008. godine. Kao odgovor na krizu, neke su vlasti poduzele korake kako bi osigurale jednaka sredstva za obrazovanje i jamčile nesmetano daljnje funkcioniranje sustava te zaštitile reforme provedene u proteklom desetljeću (Posjećeno na web lokaciji: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/key_data_series/134HR.pdf).

Opći trend produživanja obveznog školovanja s ciljem osiguranja stjecanja ključnih kompetencija zabilježen je u gotovo svim obrazovnim sustavima od 1980. godine. U deset zemalja početak obveznog školovanja pomaknut je na jednu godinu ranije (ili čak na dvije godine ranije u slučaju Latvije). Na drugom kraju ljestvice, trinaest je zemalja produžilo trajanje redovitog obveznog školovanja za jednu ili dvije godine, te, nakon najnovijih reformi, za tri godine u Portugalu. Djeca započinju formalno obrazovanje u sve mlađoj dobi. Tijekom razdoblja 2000. – 2009. godine, prosječne europske stope sudjelovanja 3-godišnjaka, 4-godišnjaka i 5-godišnjaka u pred-primarnom i primarnom obrazovanju porasle su za 15,3, 7, odnosno 6,3 postotna boda, dosežući tako razine od 77%, 90%, odnosno 94% 2009. godine (Ranguelov i sur., 2012). Sudjelovanje trogodišnjaka u pred-primarnom obrazovanju uključivalo je gotovo svu djecu u Belgiji, Danskoj, Španjolskoj, Francuskoj i Islandu, s više od 95%. Nadalje unatoč generalnom trendu povećanja autonomije škola u Europi, još postoje značajne razlike između pojedinih zemalja u ovom području. Otprilike jedna trećina zemalja jamči školama visoku razinu autonomije u upravljanju financijskim i ljudskim resursima, dok u manjem broju zemalja – Njemačkoj, Grčkoj, Francuskoj (primarno obrazovanje), Cipru, Luksemburgu (primarno obrazovanje), Malti i Turskoj – škole imaju vrlo ograničenu slobodu ili nemaju nikakvu slobodu u ovom području. Posljednjih se godina sve veća važnost pridaje vrednovanju škola i nastavnika. U velikoj većini zemalja vanjsko vrednovanje škola provodi inspekcija, dok unutarnje vrednovanje provodi osoblje škole i ponekad drugi članovi školske zajednice. Vrednovanje pojedinih nastavnika uvedeno je ili intenzivirano u posljednje vrijeme u nekoliko zemalja (Belgija – Flamanska zajednica, Portugal, Slovenija i Lihtenštajn) i

ponekad se provodi u okviru sustava vrednovanja općeg uspjeha svih javnih tijela (Ranguelov i sur., 2012). Što se tiče financiranja obrazovnog sustava Europska unija nastavila je izdvajati oko 5% svog BDP-a za obrazovanje do 2008. godine. Neobvezno pred-primarno obrazovanje sve je češće besplatno za roditelje. Na taj se način omogućava dostupnost pred-primarnog odgoja i obrazovanja svoj djeci, naročito onoj koja dolaze iz obitelji s malim primanjima. Nadalje, zemlje često imaju različite cijene koje roditelji plaćaju za neobvezno pred-primarno obrazovanje koje se određuju na temelju dohodovnog cenzusa i drugih kriterija. Sve ove mjere mogu objasniti povećanje broja djece koja su uključena u obrazovanje na ovoj razini. Zemlje Europske unije u prosjeku 6,4% ukupne javne potrošnje usmjeravaju na potpore učenicima i studentima na svim obrazovnim razinama. Uz to, dodaci na plaću i porezne olakšice metode su koje se često rabe u pružanju pomoći obiteljima s djecom školske dobi. U proteklom je desetljeću porastao broj zemalja koje su uvele različite vrste naknada koje plaćaju studenti na tercijarnoj razini. Istodobno uvođenje usmjerene financijske potpore određenim skupinama učenika ublažilo je učinke jedinstvenih mjera naplate administrativnih pristojbi i/ili školarina. Stipendije i pozajmice za studente na tercijarnoj razini najveća su stavka u javnoj potrošnji na obrazovanje s udjelom većim od 16,7% (Ranguelov i sur., 2012).

U mnogim je europskim zemljama očekivano trajanje obrazovanja u blagom porastu. Očekivano trajanje obrazovanja 2009. je godine bilo najduže u Belgiji, Finskoj, Švedskoj i Islandu i iznosilo je 20 godina. Na drugoj strani ljestvice nalaze se Luksemburg i Turska s očekivanim trajanjem obrazovanja od 14 godina, no mnogi učenici iz Luksemburga svoje obrazovanje nastavljaju izvan zemlje i nisu uključeni u postojeće statistike (Posjećeno na web lokaciji: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/key_data_series/134HR.pdf).

U gotovo svim zemljama u Europi velika većina učenika (82%) pohađa javne škole dok u Irskoj, Latviji, Litvi, Rumunjskoj i Hrvatskoj taj postotak iznosi više od 98%. U prosjeku 14% učenika od primarne do više sekundarne razine stječe obrazovanje u privatnim školama (bilo da je riječ o subvencioniranim školama (koje ovise o državi) ili školama koje imaju vlastite izvore financiranja). Najveći postotak učenika u privatnim ustanovama bilježi se u Belgiji (Francuska i Flamanska zajednica), gdje 47,2%, odnosno 62,7% učenika pohađa privatne subvencionirane škole. Ovakva vrsta škola

također obuhvaća veliki dio učenika u Španjolskoj, Francuskoj, Malti (između 21 i 26%) i Ujedinjenoj Kraljevini (15,8%) (Ranguelov i sur., 2012). U prosjeku, u nezavisne privatne obrazovne ustanove koje primaju manje od 50% financijskih sredstava iz javnog sektora upisuje se samo 2,9% učenika. Međutim, budući da pouzdani podaci o distribuciji učenika između subvencioniranih i nezavisnih privatnih obrazovnih ustanova nisu dostupni za sve zemlje, postoji mogućnost da je ovaj postotak veći. Portugal bilježi najveći postotak učenika upisanih u nezavisne privatne ustanove (13,4%). Iza njega slijede Cipar (12,5%), Luksemburg (8,3%), Malta (7%) i Grčka (6,1%). Između 2000. i 2009. Godine, u zemljama srednje i istočne Europe postotak učenika u privatnim obrazovnim ustanovama otprilike se jednostruko ili dvostruko povećao, pri čemu se mora uzeti u obzir veoma niska razina početnih udjela. Međutim, najveće povećanje broja učenika u privatnim ustanovama zabilježeno je u Švedskoj (gdje se taj postotak gotovo utrostručio) i u Islandu (gdje se udvostručio). Na razini Europe udio učenika u privatnim ustanovama ostao je gotovo nepromijenjen, s porastom od samo 1,1 postotnog boda. Ovom je povećanju uglavnom pridonijelo povećanje broja učenika u privatnom sektoru u Cipru, Mađarskoj, Portugalu, Švedskoj i Islandu (Ranguelov i sur., 2012).

Što se tiče praćenja obrazovnih sustava, europske zemlje koriste nekoliko različitih izvora informacija. Većina zemalja provodi neku vrstu nadzora nad vlastitim obrazovnim sustavima, a mnoge su zemlje osnovale posebna tijela s tim zadatkom. Ovdje su analizirana dva osnovna alata u praćenju razvoja obrazovnih sustava: rezultati učenika na nacionalnim ispitima i rezultati vrednovanja škola (Ranguelov i sur., 2012).

3.2. Obrazovni sustav u Hrvatskoj

Počeci školovanja i obrazovanja na području Hrvatske sežu u 10. st., a sve do 18. st. oni su bili vezani uz crkvu i svećenstvo. Sustavno prosvjećivanje naroda započinje za vladavine Marije Terezije, koja izdavanjem naredbe o Općem školskom redu 1774. pokreće reformu školstva s naglaskom na osnovno školstvo. Od tada se u svakom mjestu u kojem je postojala župna crkva morala otvoriti pučka škola i sva djeca od 7. do 12. godine bila su je obvezna pohađati. Iste se godine organiziraju i

prvi tečajevi za obrazovanje učitelja u Bjelovaru, Petrinji i Karlovcu, a prva javna državna učiteljska škola otvara se 1849. u Zagrebu. Hrvatski sabor 1874. godine donosi prvi hrvatski školski zakon, kojim se reguliralo obvezno petogodišnje školovanje, a nastavni jezik umjesto dotadašnjega njemačkog postaje hrvatski. Od 1945. bilo je obvezno sedmogodišnje školovanje, a od 1958. osmogodišnje za svu djecu od 7 do 15 godina (Posjećeno na web lokaciji: <http://www.croatie.eu/article.php?lang=1&id=35>). Sustav obrazovanja danas počinje s predškolskim ustanovama koje obuhvaćaju dječje vrtiće lokalne samouprave i privatne dječje vrtiće te ustanove u kojima se provode programi pred škole i kraći programi kao što su knjižnice, različite udruge i osnovne škole. Dječji vrtići zaduženi su za cjelodnevni ili kraći program odgoja i obrazovanja, zdravstvene zaštite, prehrane i socijalne skrbi djece od navršениh 6 mjeseci do polaska u školu. Godine 2010. pohađalo ih je 58% djece predškolske dobi, a više od 99% djece u godini prije osnovne škole. Djeca s navršениh 6 i pol godina kreću s obveznim primarnim obrazovanjem koje traje 8 godina. Za one starije od 15 godina koji nisu završili osnovnu školu postoji sustav osnovnog obrazovanja za odrasle (Posjećeno na web lokaciji: <http://www.croatie.eu/article.php?lang=1&id=35>). Nakon završene osnovne škole moguće je nastaviti školovanje u neobveznim srednjim školama, koje se s obzirom na nastavni plan i program dijele na gimnazije te strukovne i umjetničke škole. Gimnazije imaju općeobrazovni nastavni program, traju 4 godine i završavaju obveznim završnim ispitom, državnom maturom. Školovanje u strukovnim i umjetničkim školama može trajati od 1 do 5 godina, te najčešće završava izradom i obranom završnog rada, no moguće je i dodatno polaganje državne mature za one učenike koji su završili četverogodišnje srednje obrazovanje. Od 2010. uspjeh na državnoj maturi temelj je upisa na visokoškolske ustanove. Osim srednjih škola postoje i programi osposobljavanja za rad u struci te škole za obrazovanje odraslih. Pohađanje osnovnih i srednjih državnih škola besplatno je. Visoko obrazovanje provodi se na visokim učilištima kroz sveučilišne i stručne studije. Visoka učilišta dijele se na veleučilišta, visoke škole, fakultete i umjetničke akademije. Svi studijski programi usklađeni su do 2005. sa zahtjevima Bolonjskog procesa radi stvaranja Europskog sustava visokog obrazovanja. Sveučilišni studij osposobljava studente za obavljanje poslova u znanosti i visokom obrazovanju, u poslovnom svijetu, javnom sektoru i društvu. Sveučilišni studiji ustrojavaju se i izvode na sveučilištu koje

obuhvaća više fakulteta, a prema stupnju mogu biti preddiplomski, diplomski i poslijediplomski (Posjećeno: <http://www.croatie.eu/article.php?lang=1&id=35>).

Nakon završenoga preddiplomskog studija u trajanju tri do četiri godine stječe se titula sveučilišnog prvostupnika (univ. bacc.), a nakon jednogodišnjega ili dvogodišnjega diplomskog studija titula magistra (mag.). Poslijediplomski sveučilišni studij traje tri godine, a završava javnom obranom doktorskog rada, kad se stječe akademski stupanj doktora znanosti (dr. sc.), odnosno doktora umjetnosti (dr. art.). Stručni studij pruža studentima znanje i vještine koje mu omogućuju obavljanje stručnih zanimanja. Stručni studiji, u trajanju dvije do tri godine, provode se na visokoj školi ili veleučilištu, a mogu se provoditi i na sveučilištu; njihovim se završetkom stječe titula stručnog prvostupnika (bacc.). Veleučilišta ili visoke škole mogu organizirati specijalistički diplomski stručni studij u trajanju od jedne do dvije godine za osobe koje su završile stručni studij ili preddiplomski sveučilišni studij, a njime se stječe titula stručnog specijalista (struč. spec.). Sveučilište može organizirati i poslijediplomski specijalistički studij u trajanju od jedne do dvije godine, kojim se stječe zvanje sveučilišnog specijalista uz naznaku struke (univ. spec.). (Posjećeno na web lokaciji: <http://www.croatie.eu/article.php?lang=1&id=35>).

Visoko obrazovanje ima dugu tradiciju u Hrvatskoj. Prvo sveučilište u Hrvatskoj osnovano je u Zadru 1396., a početak Zagrebačkoga sveučilišta veže se uz 1669. godinu, kad je kralj Leopold uzdignuo zagrebačku isusovačku akademiju na stupanj sveučilišta. Ukazom carice Marije Terezije u Zagrebu je 1776. osnovana Kraljevska akademija znanosti, koja je u početku imala tri fakulteta: teološki, pravni i filozofski. Moderno sveučilište u Zagrebu osnovano je 1874. – sastavnice su mu bile bogoslovni, pravoslavni i mudroslovni fakultet - a danas je najveće u zemlji i obuhvaća 29 fakulteta, 3 akademije i sveučilišne centre. Uz Zagrebačko u Hrvatskoj djeluju još sveučilišta u Dubrovniku, Puli, Rijeci, Osijeku, Splitu i Zadru te Hrvatsko katoličko sveučilište u Zagrebu. Ukupno danas djeluje 90 javnih visokih učilišta i 32 privatna visoka učilišta. Najveći broj studenata, njih 67,5%, studira sveučilišni studij na fakultetima (Posjećeno: <http://www.croatie.eu/article.php?lang=1&id=35>).

Obrazovni sustav u Hrvatskoj omogućuje učenicima i studentima boravak u učeničkom ili pak studentskom domu. U srednjoškolske ustanove ubrajaju se i učenički domovi. Učenički domovi su odgojno-obrazovne ustanove u djelatnosti srednjeg obrazovanja koje u sklopu svoga odgojno-obrazovnog programa učenicima

osiguravaju i primjeren boravak tijekom pohađanja srednjoškolskog obrazovanja. Učenički domovi nisu ekvivalent školi te imaju posebnu organizaciju rada. U organizaciji njihova rada polazi se od humanističko razvojne paradigme i individualnih potreba i interesa učenika. Odgojno-obrazovni program u učeničkome domu predstavlja pomoć učeniku i njegovim roditeljima u postizanju što kvalitetnijega ukupnog razvoja i obrazovanja učenika te njegovu razvitku u mladoga obrazovanog čovjeka (Posjećeno na web lokaciji: <http://www.croatie.eu/article.php?lang=1&id=35>).

No, usprkos svemu navedenom, prema podacima iz 2013-e godine Republika Hrvatska je bila ispod europskog prosjeka u predškolskom, srednjoškolskom i cjeloživotnom obrazovanju. Unatoč velikim reformama obrazovnog sustava u proteklom desetljeću, pred Hrvatskom je još veliki posao kako bi dosegla europski prosjek i ciljeve koje je EU postavila u tom području do 2020. godine. Kao neki od problema javili su se usklađivanje kvalifikacija s potrebama tržišta rada, jer uvođenjem bolonjskog sustava nacionalni sustav stjecanja kvalifikacija postao je dijelom nejasan tržištu rada, koje nije na pravilan način i u potpunosti prepoznalo određene kvalifikacije, ponajprije one koje vežemo uz prvu razinu visokoga obrazovanja (Šestan Kučić, 2013). Europska komisija nezadovoljna je i korištenjem digitalnih knjiga, softvera s vježbama i sličnih alata u europskim školama, a i u tom je pogledu Hrvatska podbacila. Trenutno, više od 60 posto devetogodišnjaka u EU-u pohađa škole koje nisu digitalno opremljene zbog čega je Europska komisija predstavila plan djelovanja »Otvaranje obrazovanja« kojim se rješavaju digitalni problemi koji koče škole i sveučilišta u pružanju obrazovanja visoke kvalitete i digitalnih vještina koje će biti potrebne za 90 posto poslova do 2020. Između 50 i 80 posto učenika i studenata u državama EU-a nikada ne koriste digitalne knjige, softver s vježbama, prijenose/podcast, simulacije ili edukativne igre. Većina učitelja, nastavnika i profesora u osnovnim i srednjim školama smatra da nemaju dovoljno digitalnih vještina ili da ih ne mogu učinkovito prenijeti i 70 posto njih želi se usavršiti u korištenju informacijske i komunikacijske tehnologije (Šestan Kučić, 2013).

3.3. Budućnost obrazovnog sustava u Hrvatskoj

U razvijenim su društvima glavni razvojni čimbenici znanost, odgoj i obrazovanje. To je zbog toga što obrazovanje i odgoj bitno određuju kvalitetu ljudskog kapitala o kojemu ovisi uspješnost upotrebe raspoloživih prirodnih resursa, tehnologije i novčanog kapitala neke zemlje. Zato je danas najveće bogatstvo razvijenih zemalja njihovo stanovništvo. Brzi se napredak nekih malih i prirodnih izvora siromašnih zemalja, kao što su Irska i Finska, objašnjava razvojnom politikom koja je obrazovanje i znanost promovirala u nacionalne razvojne prioritete. Spoznaja o visokoj isplativosti ulaganja u obrazovanje danas je u svijetu općenito prihvaćena, što se očituje u postotcima bruto društvenog proizvoda što ih vlade izdvajaju za formalno obrazovanje u svojim zemljama, u pravilu između 5% i 6% BDP-a, te znatnim izvanproračunskim sredstvima što ga poduzeća i druge organizacije namjenjuju formalnom i neformalnom obrazovanju svojih članova, a pojedinci svojem usavršavanju. Stajalište je razvijenih europskih zemalja da "Europa mora ulagati u obrazovanje da bi podigla opću razinu sposobnosti zaposlenika i radnog dijela pučanstva i to tijekom temeljnog obrazovanja i podupiranjem stjecanja novog znanja tijekom života" (Flego i sur., 2002).

Kako bi budućnost hrvatskog obrazovnog sustava bila što bolja važno je da Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa mora sustavno surađivati s drugim mjerodavnim i zainteresiranim ustanovama i tijelima (školama, sveučilištima, nastavnicima, profesorima, učenicima i studentima, socijalnim partnerima) u razvijanju vizije, strategije te ostvarivog akcijskog plana reforme obrazovnog sustava. Isto tako obrazovni sustav trebao bi se izmijeniti iz sustava vođenog ponudom u sustav vođen potražnjom, tj. sustav bi trebao pružati različite mogućnosti obrazovanja tako da sudionici svih dobnih skupina mogu birati, s tim da se njihova odgovornost povećava s godinama koje navršavaju. Trebalo bi decentralizirati upravljanje obrazovnim sustavom, tj. za financiranje, zapošljavanje, nastavni plan i program trebale bi biti zadužene škole, lokalna vlast i sveučilišta, a ne Ministarstvo (Flego i sur., 2002). Mjerodavno ministarstvo, zajedno s drugim tijelima i ustanovama, treba se usmjeriti na provođenje strategija reforme. Ministarstvo bi trebalo poboljšati svoje upravljačke sposobnosti usmjeravajući se na uspješnu provedbu strategija i akcijskih planova. Škole i sveučilišta trebale bi biti odgovorne za

rezultate. Stoga bi Ministarstvo trebalo utvrditi standarde te škole smatrati odgovornima za obrazovne rezultate te školama i sveučilištima dati slobodu da to ostvare. To će zahtijevati na nacionalnoj razini utvrđene i provedene kriterije za pojedinu razinu obrazovanja. Trebalo bi preoblikovati nastavne planove i programe i jače ih povezati s potrebama gospodarstva. Nadalje, potrebno je smanjiti broj obveznih i povećati broj izbornih predmeta, pomaknuti odabir i osposobljavanje za zanimanja u više razrede strukovnog obrazovanja, ublažiti osposobljavanje samo za jedno zanimanje, poboljšati sposobnosti rješavanja problema, razvijati timski rad, povećati sposobnost učenja, unaprijediti sposobnost učenika da vode sebe same i druge, izgrađivati komunikacijske i tehničko-računalne vještine te smanjiti važnost suhoparnog pamćenja činjenica. Reformu nastavnog plana i programa trebali bi pratiti novi udžbenici, priručnici za nastavnike i nastavni materijali, promjene nastavnih metoda i novi načini mjerenja obrazovnih rezultata, promijeniti pedagoške postupke u školama i na sveučilištima kako bi učenici i studenti bili odgovorni za učenje, kako bi se nagrađivala njihova inicijativa, usmjeravalo na drugačije načine analiziranja i rješavanja problema te poticalo na služenje činjenicama i idejama u smislenom kontekstu (Lowther, 2004). Vezano uz korjenite promjene nastavnog plana i programa, materijala i pedagoških metoda, Hrvatska će morati provoditi intenzivno usavršavanje već zaposlenih i novih nastavnika, uključujući uvođenje novih nastavnih metoda, upotrebu nastavnih materijala i metodologiju testiranja. Takvo bi usavršavanje trebalo biti obvezno (Lowther, 2004).

4. MEĐUOVISNOST GOSPODARSKOG RAZVOJA I OBRAZOVNOG SUSTAVA

Gospodarski razvitak nacije čvrsto je povezan s gospodarskim rastom i teoretičari ekonomskog rasta uglavnom se slažu da su tehnološki napredak i obrazovanje glavna odrednica dugoročnog gospodarskog rasta. Za tehnološki napredak i inovacije, osobito su značajni procesi i aktivnosti istraživanja i razvitka, odnosno difuzije tehnologija. Strategije i gospodarske politike u razvijenim zemljama daju svoj doprinos potvrđivanju znanja i intelektualnog kapitala. Autori raspravljaju o ključnim resursima i izvorima konkurentske prednosti u suvremenim ekonomijama zasnovanima na znanju (Ćosić, Fabac, 2001).

U uvjetima globalizacije i međunarodne utakmice problematika gospodarskog i društvenog razvoja postaje sve važnijim predmetom rasprava u međunarodnim organizacijama koje se bave razvojem, predmetom nacionalnih razvojnih politika te znanstvenih istraživanja razvoja. U tom kontekstu razmatra se razvojna uloga obrazovanja, odnosno njegov mogući doprinos pojedinim dimenzijama društvenog razvoja (Pastuović, 2012). Drži se neupitnim da je razvojni potencijal obrazovanja velik, gotovo presudan, te da razvojem znanosti i novih tehnologija raste do te mjere da se drži jednom od glavnih poluga napretka. Takvo gledanje najbolje dolazi do izražaja u konceptima “društva znanja” i “gospodarstva utemeljenog na znanju” u kojima se znanje, odnosno obrazovanje, smatra glavnim razvojnim resursom. Pri tome se osobito naglašava uloga obrazovanja u gospodarskom rastu i razvoju, a manje se analiziraju njegovi doprinosi drugim dimenzijama društvenog razvoja (Pastuović, 2012).

Glavni ciljevi gospodarskog razvitka odnose se na povećanje dobra i blagodati u društvu. Riječ je o ciljevima poput ovih: porast proizvodnosti, rast životnog standarda, bolja socijalna i zdravstvena skrb, visoka zaposlenost, veći izvoz i konkurentnost ekonomije. Značajna je razlika između endogenih i egzogenih teorija ekonomskog rasta bila u ulozi znanja. Nasuprot kapitalu i radu, za znanje se pretpostavlja da je kumulativno i to onda objašnjava dugoročan kontinuirani gospodarski rast. Znanje se ne mora stvarati, ono se može i kopirati, a što ga više posjedujemo, jeftinije postaje i stvaranje novoga znanja. Znanje je izravno povezano s obrazovanjem. Potražnja za obrazovanjem u društvu raste onda kada gospodarstvo raste i kada populacija

postaje bogatija. Dalje, u slučaju tehnološkog napretka zemlje pojavljuje se i veća prednost educirane radne snage nad onom manje educiranom. Prema navedenim se indikatorima može dijagnosticirati da hrvatska ekonomija ima obilježja stagnacije. Znanje još uvijek kod nas nije na cijeni i to se onda mora osjetiti na nedostatnom gospodarskom rastu. Značaj je obrazovanja velik. Istraživački sektor i visoko obrazovanje glavni su faktori proizvodnje novog znanja i njegova akumuliranja, transmisije znanja kroz proces obrazovanja i usavršavanja, čime se povećava veličina ljudskog kapitala, procesa transfera znanja (Ćosić, Fabac, 2001). No, danas nije dovoljno imati kvalitetno visoko obrazovanje, vrhunske znanstvenike i dobre istraživačke institute. Prije tridesetak godina znanost je sama po sebi bila dobra za društvo, neovisno o njezinu usmjerenju. U modernom vremenu govorimo o mrežama znanja kao o novoj strukturi različitih međusobno povezanih institucija: od sveučilišta preko vladinih ustanova do instituta i financijskih institucija. Posebno je značajna u navedenom kontekstu suradnja između industrije i sveučilišta. Industrije koje sada u svijetu imaju veliki rast, pa se očekuje da će ga imati u nadolazećim godinama, zasnivaju se na znanju i ljudskoj intelektualnoj snazi. Teoretski se one mogu locirati u bilo kojoj zemlji na svijetu, uz najzahtjevniji uvjet da ta zemlja organizira intelektualni kapital. Govori se stoga i o novoj podjeli zemalja: na one s obrazovanom radnom snagom i one s neobrazovanom radnom snagom. U slučaju Hrvatske, najžalosnije je to što se ljudski kapital stvara u relativno visokoj mjeri, ali upravljanje njime nije osobito racionalno (Ćosić, Fabac, 2001). Po nekim istraživačima jedino što danas omogućuje trajno obranjivu konkurentsku prednost jesu znanje koje poduzeće zna i njime se koristi i sposobnost učenja usvajanja novih znanja. Definira se intelektualni kapital organizacije ili poduzeća, koji obuhvaća kompletno znanje koje stvara ili može stvarati novu vrijednost za poduzeće. Intelektualni je kapital intelektualni materijal, u formi: znanja, informacija, intelektualnog vlasništva i iskustva, koje se može upotrijebiti za stvaranje bogatstva. To je kolektivan intelektualni kapital. Obrazovanje i stručna kvalifikacija ulaze u element ljudskog kapitala, sadržanog unutar intelektualnog kapitala. Koncept intelektualnog kapitala značajan je za kontekst hrvatskog nacionalnog gospodarstva u svjetlu neodgovarajućeg tretmana kojem je on često podvrgnut. Menadžeri privatnog sektora, ali i javne uprave, nerijetko ne mogu prepoznati: koje to znanje postoji u njihovim organizacijama, ili je veoma potrebno i može se iskoristiti u stvaranju dodanih vrijednosti. Gledajući na našu državu kao na jednu složenu organizaciju, možemo se zapitati pridaje li ona dovoljno

važnosti intelektualnom kapitalu unutar svojih institucijskih i drugih struktura. Pitanje je donekle podudarno s predmetom istraživanja nacionalnog inovacijskog sustava. Svakako bi opsežnija istraživanja s ciljem nalaženja odgovora donijela korisne rezultate i preporuke za određene dublje systemske akcije za promjenu postojećeg stanja. Bogate su se države nekada borile za teritorije, za prirodne resurse i za izvore bogatstva, a u novije je vrijeme učinjen je veliki zaokret prema intelektualnim resursima, kao ključnom faktoru razvitka i ostvarenja konkurentske prednosti. Proces globalizacije, suvremena sve intenzivnija kretanja roba, kapitala i ljudi izmijenili su izgled svjetske "pozornice". Zemljovidi i granice danas nemaju tako ključni značaj, a tradicionalnu državu merkantilističkog tipa zamjenjuje tzv. Virtualna država. Ona svoj politički i gospodarski utjecaj širi izvan vlastitih zemljovidom zacrtanih granica, posjedujući proizvodne i druge kapacitete na zemljopisno udaljenim destinacijama (Ćosić, Fabac, 2001).

4.1. Gospodarski razvoj utemeljen na obrazovanju

Novi teoretičari rasta postuliraju da znanje ima poseban i izdvojeni utjecaj na povećanje proizvodnosti i na gospodarski rast. O modernim se svjetskim ekonomijama govori danas kao o ekonomijama zasnovanim na znanju. Strateške smjernice u razvitku Hrvatske morale bi biti sve više usmjerene na strukturiranje gospodarstva, i to tako da ono poprima obilježja ekonomija zasnovanim na znanju. Riječ je o putu koji su izabrale i napredne zemlje, o procesu transformacije u ekonomije zasnovane na znanju, u kojima se novo znanje i tehnologija brzo uključuje u industriju radi povećanja proizvodnosti i radi bolje kvalitete proizvoda (Karaman Aksentijević, 2012).

Obrazovanje za održivi gospodarski razvoj, koncept je nastao 90-ih godina dvadesetog stoljeća. Povezivanje obrazovanja i održivog razvitka počelo je propitivanjem načina provedbe Agende 21 odnosno globalnog akcijskog plana održivog razvitka. U poglavlju 36. Agende navode se ciljevi posvećeni obrazovanju, obuci i javnoj svijesti. Prvi cilj je promovirati i poboljšati kvalitetu obrazovanja, a svrha je preusmjeriti cjeloživotno obrazovanje na stjecanje vještina, znanja i vrijednosti koje su potrebne građanima za poboljšanje kvalitete života. Drugi cilj je preusmjeriti

kurikulume od predškolske do fakultetske razine, o obrazovanju se mora ponovno promisliti te ga treba reformirati kako bi postalo sredstvo prenošenja znanja, osmišljenih obrazaca i vrijednosti potrebnih za stvaranje održivog svijeta. Kao treći cilj navedeno je podizanje razine svijesti javnosti o konceptu održivog razvoja, to će pomoći razvitku svjesnog, aktivnog i odgovornog građanstva na lokalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini (Denona Bogović, Čegar, 2012). Četvrti cilj je obučiti radnu snagu, kontinuirano, tehničko i strukovno obrazovanje rukovoditelja i radnika, naročito onih koji rade u trgovini i industriji, doprinijet će usvajanju održivih modela proizvodnje i potrošnje. Unatoč brojnim dokumentima koji su objavljeni o obrazovanju za održivi gospodarski razvoj još uvijek ne postoji ni jedno sveobuhvatno tumačenje njegovog značenja. No usprkos tome postoje brojne njegove definicije koje kažu kako je obrazovanje za održivi razvoj proces učenja koji se temelji na ideji i načelima održivog razvoja, a odnosi se na sve razine i oblike obrazovanja. Isto tako obrazovanje za održivi gospodarski razvoj podržava pet osnovnih tipova učenja koji pružaju kvalitetno obrazovanje i potiču održivi gospodarski rast i razvoj. Isto tako obrazovanje za održivi gospodarski rast mora se shvatiti kao sveobuhvatni paket za kvalitetno obrazovanje i učenje o ključnim pitanjima današnjice: smanjenje siromaštva, održivi životni uvjeti, klimatske promjene, ravnopravnost spolova, korporativna društvena odgovornost, zaštita autohtonih zajednica i kultura i tome slično (Denona Bogović, Čegar, 2012).

4.2. Međuovisnost gospodarskog razvoja i sustava obrazovanja u Hrvatskoj

Zbog činjenice da u svijetu vladaju sve veća neizvjesnost i kompleksnost, znanost bi morala davati, a u razvijenim zemljama to i pokušava, odgovore na pitanja o tome kako će izgledati budućnost. Takav je pristup potreban, a radi cilja donošenja boljih odluka danas. Pojavljuju se, stoga, termini različitih metodologija planiranja, odnosno predviđanja budućnosti. Radi se dakle, o tome da valja istraživati i pripremati se i to zbog očekivanja na osnovi sadašnjega stanja i procesa, o pojavama u budućnosti: koje nove države ili integracije mogu nastati, koji novi tehnološki izumi, nove gospodarske grane, energetske krize, ekološki poremećaji i slično. Uspješan razvitak pojedinih zemalja objašnjava se danas ponajprije indirektnim utjecajem

faktora: kvalitetnog obrazovanja i ekonomske politike promicanja izvozne orijentacije i konkurencije (Ćosić, Fabac, 2001).

Svaka nacionalna ekonomija i njena konkurentna pozicija ovise prvenstveno o kvaliteti njenih ljudskih resursa. Korištenje tih resursa i ulaganje u njihovu kvalitetu primarni su faktori razvoja. Obrazovanje sudjeluje u povećanju konkurentnosti kroz osiguranje potrebne kvalitete ljudskog kapitala, kao glavnog razvojnog resursa. Upravo obrazovanje omogućuje stjecanje znanja, vještina, stavova i vrijednosti potrebnih pojedincu za ispunjavanje radnih i društvenih uloga. Porast udjela visoko i više obrazovanih ljudi u radnoj snazi, i popratne promjene u obrazovnom sustavu, preduvjeti su ostvarivanja ambiciozno zacrtanih hrvatskih strateških ciljeva: smanjenja nezaposlenosti i povećanja kvalitete života (Flego, 2003). Kako bi obrazovanje povećalo svoj doprinos porastu konkurentnosti Hrvatske, potrebno je provesti i dugoročne sustavne promjene kao i mjere čiji će se rezultati odraziti na konkurentnost u najskorijem mogućem roku. Neke od njih zahtijevat će dodatna izdvajanja dok su neke već u tijeku i potrebno ih je samo sustavno povezati i ubrzati. Štoviše, konkurentnost ekonomije ne može se osigurati samo kratkoročnim mjerama nego je potrebno razviti sustave koji će osigurati trajni ekonomski rast. Radi se o sustavnom pristupu koji istovremeno djeluje na obrazovanje u više smjerova, i rezultira promjenom čitavog pristupa obrazovanju. Stav je da u primjenu svih preporuka, kako dugoročnih tako i kratkoročnih, treba krenuti odmah, jer je iz perspektive hrvatske konkurentnosti u globalnim okvirima, najskuplje ne činiti ništa. Stoga prepoznamo pet kritičnih područja kroz koja obrazovanje izravno može utjecati na povećanje konkurentnosti Hrvatske (Flego, 2003). Prvo treba odrediti i sustavno razvijati znanja i vještine potrebne gospodarstvu, posebice u vodećim gospodarskim područjima. Ovo je najvažnije od svih područja ali je ujedno i krajnji cilj koraka poduzetih u ostalim područjima. Povezati gospodarstvo i obrazovni sustav, kako bi potonje osposobilo 'ljudski kapital' kvalitetama potrebnim u gospodarstvu. S druge strane, gospodarstveni subjekti trebaju prepoznavati vlastiti interes u podizanju kvalitete obrazovnog sustava. Provesti nužne promjene unutar obrazovnog sustava, uz istinsku potporu izvršne vlasti, javnih izvora financiranja i gospodarskih subjekata. Ovo područje sadrži nužne pretpostavke ostvarenja ciljeva iz prethodna dva, kao i održivog povišenja kvalitete obrazovanja u Hrvatskoj. Razviti i omogućiti primjenu programa dodatnog osposobljavanja odraslih, uključujući i raznovrsne programe

neformalnog obrazovanja. Ovo uključuje i programe opismenjivanja nepismenih (Flego, 2003). Znanja i vještine radne snage pridonose konkurentnosti i podizanju gospodarskog rasta na nekoliko načina. Znanja i vještine povećavaju produktivnost u postojećim područjima poslovanja te tako poboljšavaju isplativost i sigurnost zaposlenja, kao i mogućnosti daljnjeg razvoja. U suvremenim gospodarstvima su povećanje kapitala i ulaganja u radnu snagu međuovisna i povezana. Zajednički učinak takvih ulaganja je značajan porast produktivnosti i dugoročne konkurentnosti. Dugotrajna nezaposlenost koncentrirana je među ljudima s niskim kvalifikacijama. Raspoloživost obrazovane i obučene radne snage magnetno djeluje na privlačenje novih ulaganja, stranih i domaćih, u visoko-produktivne proizvodne grane. Ne samo da takva ulaganja pružaju dobre mogućnosti zaposlenja za obrazovanu i obučenu radnu snagu, nego ona doprinose i ukupnom rastu produktivnosti zemlje (Flego, 2003).

U Hrvatskoj je važno prilagoditi obrazovni sustav razvoju znanja i vještina potrebnih u budućnosti koji će pogodovati razvoju gospodarstva. Prema iskazanim potrebama poslodavaca za profilima radnika, u Hrvatskoj nedostaju pojedini profili niže-obrazovanih i kvalificiranih radnika (Flego,2003). U nedostatku procjene znanja i vještina potrebnih hrvatskom gospodarstvu u budućnosti, obrazovna politika usmjerava se na potrebu za stručnim usavršavanjem iz područja prirodnih i tehničkih znanosti. Važna je i bliska suradnja između obrazovanja i gospodarstva kako bi se podigla kvaliteta obrazovanja i osposobljavanja. Učenici trebaju od najranijih dana biti dobro informirani o mogućnostima zapošljavanja i potrebama tržišta rada te biti što bolje osposobljeni za samostalno stvaranje novih vrijednosti na globalnom tržištu. Stoga je potrebno razviti strukture koje će osigurati da obrazovne ustanove surađuju sa gospodarstvenim subjektima kako bi znanja i vještine koje one poučavaju bile one koje su najviše potrebne gospodarstvu (Flego,2003).

Mnogi stručnjaci smatraju kako je potrebno razviti lokalna i regionalna udruženja poslodavaca, obrazovnih stručnjaka i roditelja, po uzoru na Gospodarsko-socijalna vijeća, koja bi bila u mogućnosti preporučiti razvojne strategije obrazovnih programa na regionalnom nivou, kao i pružiti potrebna financijska sredstva. S druge strane mogla bi predložiti postupno gašenje tržištu nepotrebnih srednjoškolskih programa, uz srednjoročni plan upisnih kvota. Gospodarsko-socijalna vijeća, na osnovu analize

stanja na tržištu rada, posebice njegovih razvojnih trendova, trebaju sudjelovati u odlučivanju o ovim kvotama (Flego,2003).

U Hrvatskoj je, kao i u ostalim tranzicijskim zemljama, povezanost gospodarstva i obrazovnog sustava nedovoljna; formalni obrazovni sustav proizvodi neprimjeren proizvod za tržišnu ekonomiju. Unutar poduzeća velik je raskorak između utvrđenih obrazovnih potreba i njihova zadovoljavanja, ali pohvalno je da hrvatska poduzeća samoinicijativno organiziraju obrazovanje zaposlenika unutar poduzeća. Iz ukupne nacionalne perspektive takav je individualni pristup neefikasan, no s druge strane, hrvatski poduzetnici iznimno negativnom ocjenjuju kvalitetu poslovnih škola i škola za menadžment. Kako je obrazovanje opći interes, i poveznica sa gospodarskim rastom ono mora biti dostupno svima jednako i trebalo bi najvećim dijelom biti financirano od države kao što je i ostala infrastruktura. Tu treba biti uključen i trošak prekvalifikacija i dokvalifikacija, a ne samo sustav redovnog obrazovanja. To znači i porast udjela troška obrazovanja u proračunu, ali i kombiniranje različitih izvora financiranja (Flego,2003). Dosadašnja javna izdvajanja za obrazovanje u Hrvatskoj, su na oko 4,0% udjela u BDP dok je prosjek za zemlje OECD-a 5,0% udjela u BDP. Štoviše, prosjek ukupnih izdvajanja za obrazovanje u zemljama članicama organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD-a) penje se na 5,66% udjela u BDP kada se uključe i izdvajanja iz privatnog sektora. S obzirom na važnost obrazovanja za gospodarski razvoj Hrvatske, predlaže se postupna preraspodjela sredstava izravne državne pomoći poduzećima u izdvajanja za obrazovanje. Pomoć poduzećima trenutno je na oko 5% BDP-a što je oko 5 puta više od europske norme. Stoga sa preporuča povećanje izdvajanja iz državnog proračuna za obrazovanje, kako bi se ono dovelo na razinu razvijenih zemalja, bez povećanja poreznog opterećenja stanovništva. Izdvajanja za visoko obrazovanje i znanost u Hrvatskoj su među najnižima u Europi. Uz takva izdvajanja nemoguće je očekivati poboljšanja u efikasnosti visokog obrazovanja. Ovakav nemar rezultira nedovoljnim održavanjem i neiskorištavanjem opreme u istraživačkim laboratorijima i učionicama, nemogućnošću kupovine dovoljne količine knjiga i ostalih tiskovina te niskom stimulacijom za tiskanje i izdavanje nacionalnih publikacija. Uz nedovoljna izdvajanja, sredstva namijenjena visokom obrazovanju su neprikladno raspoređena te se očituje nedostatak transparentnosti u njihovom prijenosu. Potrebno je postići spomenutu

transparentnost te povećati ukupna izdvajanja za visoko obrazovanje i istraživanja (Flego, 2003).

4.3. Budućnost hrvatskog gospodarskog razvoja utemeljenog na sustavu obrazovanja

Hrvatska prepoznaje obrazovanje i znanost kao svoje razvojne prioritete koji joj jedini mogu donijeti dugoročnu društvenu stabilnost, ekonomski napredak i osiguranje kulturnog identiteta, razlog tomu je jer je suočena s dinamičnim promjenama u društvu, gospodarstvu i kulturi, u globaliziranom svijetu u kojem nijedna država ne postoji kao izolirana zajednica. Također su prepoznati problemi Hrvatske: nedovoljno novih tehnologija, potreba veće zaštite okoliša i starenje stanovništva. Svi se ti problemi mogu uspješno rješavati samo uz pomoć znanosti, jer postoji ograničenje ljudskih, materijalnih i prirodnih resursa. Za postizanje razine visokorazvijenih zemalja Hrvatska mora biti otvoreno, mobilno i inovativno društvo. Hrvatska će odgojno-obrazovni sustav inovirati kroz koncept cjeloživotnog učenja kroz novi kurikulum i koncept cjeloživotnog učenja. Cjeloživotno učenje, znanost i inovacije čine trokut znanja kojem država pruža uvjete za djelotvorno funkcioniranje. Obrazovanje i znanost od posebnog su javnog interesa. Obrazovanje je u Republici Hrvatskoj svakome dostupno, pod jednakim uvjetima, u skladu sa sposobnostima. Država preuzima odgovornost za razvoj i upravljanje obrazovnim sustavom (Posjećeno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_10_124_2364.html). Dinamičan razvoj informacijskih tehnologija i komunikacijskih mogućnosti korjenito mijenja paradigme učenja i obrazovanja, s teško predvidivim utjecajima i posljedicama na buduće načine stjecanja, prijenosa i primjene znanja, vještina i stavova. Strategija predviđa mjere za razvoj i širenje primjene e-učenja, uvođenje ekspertnih sustava za poučavanje te drugih suvremenih metoda poučavanja utemeljenih na informacijskoj i komunikacijskoj tehnologiji, i to na svim razinama i u svim vrstama obrazovanja. Razvijat će se i organizirati otvoreni obrazovni sadržaji i pomagala sa slobodnim pristupom. Strateški su cilj međunarodno kompetitivna javna sveučilišta i javni znanstveni instituti koji stvaraju novu znanstvenu, društvenu, kulturnu i gospodarsku vrijednost (Ranguelov i sur., 2012). Znanstvena izvrsnost osnovna je pretpostavka da bi znanje koje postoji i nastaje na javnim hrvatskim

sveučilištima i znanstvenim institutima bilo konkurentno i stvaralo nove vrijednosti. Novo znanje i nove ideje, novi procesi, proizvodi i usluge te novo poduzetništvo povezane su sastavnice istraživačkog stvaralaštva. Stoga će se hrvatska sveučilišta razvijati kao istraživačka, prepoznatljiva po jakim istraživačima i istraživačkim skupinama, utjecaju na društvo i gospodarstvo. Kompetitivnim financiranjem putem znanstvenih projekata i programa Hrvatske zaklade za znanost potaknut će se jačanje i stvaranje istraživačkih skupina, okupljanje i umrežavanje istraživača te financiranje novih doktoranada i poslijedoktoranada iz sredstava projekta, kao i uvođenje studenata u istraživanja. Osigurat će se veća sredstva za istraživanja iz više izvora i omogućiti financiranje većih projekata. Europski tehnološki prioriteti vezani uz industrijsko vodstvo usmjereni su na potporu istraživanjima i inovacijama u informacijskoj i komunikacijskoj tehnologiji, nanotehnologijama, naprednim materijalima, biotehnologiji i naprednoj proizvodnji (NN, Posjećeno na web lokaciji: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_10_124_2364.html). Hrvatska će smjernice tehnološkog razvoja i ključne tehnologije izvesti iz europskih tehnoloških postavki i pametne specijalizacije kojom će se definirati prioritetne nacionalne gospodarske aktivnosti i s njima povezane tehnologije. Na takvoj će se osnovici smišljenije i racionalnije uključivati u europske projekte i suradnju. Poticajima i potporama koje su se pokazale djelotvornima u zemljama EU-a osnažit će se uloga srednjih i malih poduzeća u istraživanju, razvoju i inovacijama, a očuvati i jačati u velikim poduzećima. Pospješit će se stvaranje i rast inovativnih poduzeća te potaknuti suradnja i zajednički projekti sa sveučilištima i znanstvenim institutima. Mnoge istraživačke, inovacijske i poslovne aktivnosti vezane uz nove i visoke tehnologije te usluge zasnovane na znanju ne zahtijevaju velika ulaganja u dugotrajnu imovinu, već su radno intenzivne, o čemu će se voditi računa pri unaprjeđenju investicijskog okružja. Poticat će se izvanproračunska ulaganja u Hrvatsku zakladu za znanost te osnivanje i financijsko jačanje privatnih zaklada (Ranguelov i sur., 2012).

5. ZAKLJUČAK

Potražnja za obrazovanjem u društvu raste tada kada gospodarstvo raste i kada populacija postaje bogatija. U slučaju tehnološkog napretka zemlje pojavljuje se i veća prednost educirane radne snage nad onom manje educiranom (Ćosić, Fabac, 2001). Uspješan razvitak pojedinih zemalja objašnjava se danas ponajprije indirektnim utjecajem faktora poput kvalitetnog obrazovanja. Umjesto orijentacije na kratkoročno dostupne ciljeve, poput stope ekonomskog rasta uz dane uvjete, ekonomska strategija mora pronalaziti i rješenja za gospodarski rast. Jedan od putova jest modernizacija i mijenjanje strukture gospodarstva, a ključni procesi ovdje su moderno obrazovanje, povezano s potrebama gospodarstva i javne uprave. Pri kreiranju konkurentskih sposobnosti Republike Hrvatske posebno potrebno je podržavati i poticati jačanje nacionalnog inovacijskog sustava. Snaženje i povezivanje znanosti, sektora naprednih tehnologija, sveučilišta i javne uprave mora biti jedan od prioriteta bavljenja onih koji kreiraju gospodarsku strategiju. Valja navesti i razraditi ideje i konkretne poteze i mjere, koje bi pomogle u premošćivanju tehnološkog i proizvodnog jaza između hrvatskog gospodarstva i onih razvijenih (Ćosić, Fabac, 2001). Za međunarodno konkurentno gospodarstvo i gospodarski razvoj važno je da su građani svjesni nužnosti ulaganja u obrazovanje i unapređenje svojih vještina. Za stvaranje fleksibilnog obrazovnog sustava potrebna je liberalizacija obrazovnih programa na svim razinama.

Stoga kao zaključak valja reći kako je gospodarski rast i razvoj u velikoj mjeri povezan sa obrazovnim sustavom, te kako bi gospodarski rast napredovao, treba restrukturirati obrazovne sustave, prilagoditi ih budućnosti i svim napredcima, preprekama i novim tehnologijama, koje nas u njoj čekaju kako bi ih mogli uspješno savladati i time dati naš doprinos gospodarskom rastu i razvoju.

SAŽETAK

Međuviznost između gospodarskog razvoja i sustava obrazovanja postala je predmetom brojnih javnih rasprava. Neupitno je da je razvojni potencijal obrazovanja velik te da raste do te mjere da se smatra jednom od glavnih poluga u napretku gospodarstva. Hrvatska ima društveno gospodarski cilj, a to je integriranje u Europsku Uniju i razvoj gospodarstva temeljenog na obrazovanju. Potražnja za obrazovanjem u društvu raste onda kada gospodarstvo raste i kada populacija postaje sve bogatija. Bogate su se države nekada borile za teritorije, prirodne resurse i izvore bogatstva, a danas su se okrenule prema intelektualnim resursima, kao ključnom faktoru gospodarskog razvitka. Za napredak gospodarskog razvoja važno je da se osvijeste građani o nužnosti ulaganja u obrazovanje i unapređenje svojih vlastitih vještina.

Ključne riječi: obrazovanje, gospodarski rast, razvoj, Hrvatska

Abstract

The interdependence between economic development and the education system has become the subject of numerous public hearings. It is unquestionable that the development potential of education is big and that it is growing to such an extent that it is considered as one of the main pillars in the economy's progress. Croatia has a socio-economic goal, which is integration into the European Union and achieving an education-based economy. Demand for education in society is growing when the economy is growing and when the population becomes increasingly richer. Rich states once fought for territories, natural resources and resources of wealth, but today they turned into intellectual resources as a key factor for economic development. For the advancement of economic development, it is important to educate citizens about the necessity of investing in education and enhancing their own skills.

Key words: education, economic growth, development, Croatia

LITERATURA

1. Basalla, C. (1988). *The Evolution in Technology*. Cambridge: Cambridge University Press.
2. Cetinski, V., i Cervić Milohnić, I. (2000). Razvoj turizma i sustava obrazovanja u Hrvatskoj. *Tourism and hospitality management*, 6/1-2; 35-48.
3. Ćosić, K., i Fabac, R. (2001). Gospodarski rast, tehnološki razvitak i suvremeno obrazovanje. *Ekonomski pregled*, 52/5-6; 516-544.
4. Denona Bogović, N. i Čegar, S. (2012). Obrazovanje za održivi razvoj. U: Karaman Aksentijević, N. (ed.). *Ljudski potencijali i ekonomski razvoj*. Rijeka.
5. Dujmović, J. (2014). *Ovo je budućnost gospodarskog razvoja*. Posjećeno 20.07.2017. na mrežnoj stranici: <http://brandmanager.com.hr/ovo-je-buducnost-gospodarskog-razvoja-hrvatske/> .
6. Flego, G. (2003). Obrazovanje za rast i razvoj. Posjećeno 27.07.2017. na mrežnoj stranici: [file:///C:/Users/Marina/Downloads/120 Obrazovanje%20za%20rast%20i%20Orazvoj.pdf](file:///C:/Users/Marina/Downloads/120%20Obrazovanje%20za%20rast%20i%20Orazvoj.pdf) .
7. Flego, G.; Milat, J.; Strugar, V.; Varva, I. i Vrgoč, H. (2002). *Projekt Hrvatskog odgojno- obrazovnog sustava za 21. stoljeće*. Zagreb.
8. Karaman Aksentijević, N. (2012). *Ljudski potencijali i ekonomski razvoj*. Rijeka.
9. Kordić, Lj. (2010). Obrazovanje u gospodarskom razvoju Zapadnog Balkana- analiza strategijskih pristupa. *Poslovna izvrsnost: znanstveni časopis za promicanje kulture i kvalitete poslovne izvrsnosti*, 4/1; 113-133.
10. Lowther, J. (2004). *Kvaliteta hrvatskog formalnog obrazovnog sustava*. Posjećeno 24.07.2017. na mrežnoj stranici: <http://www.ijf.hr/konkurentnost/lowther.pdf> .
11. Mihaljek, D. (2014). Makroekonomski pokazatelji konkurentnosti. *Kako probuditi rast hrvatskog gospodarstva*. Posjećeno 03.07.2017. na mrežnoj stranici: [file:///C:/Users/Marina/Downloads/Kako%20pobuditi%20rast%20hrvatskoga%20gospodarstva%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Marina/Downloads/Kako%20pobuditi%20rast%20hrvatskoga%20gospodarstva%20(1).pdf) .
12. Mišura, M. (2016). *Korištenje fondova EU u poticanju gospodarske prekogranične suradnje*. Završni rad. Ekonomski fakultet, Sveučilište u Splitu.

13. Pastuović, N. (2012). Obrazovanje i razvoj, Kako obrazovanje razvija ljude i mijenja društvo, a kako društvo djeluje na obrazovanje. *Sociologija i prostor: časopis za istraživanje prostornog i sociokulturnog razvoja*, 52/1; 111-114.
14. Polšek, D. (2014). *Fleksibilnost u obrazovanju*. Posjećeno 24.07.2017. na mrežnoj stranici: [file:///C:/Users/Marina/Downloads/Kako%20pobuditi%20rast%20hrvatskoga%20gospodarstva%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Marina/Downloads/Kako%20pobuditi%20rast%20hrvatskoga%20gospodarstva%20(1).pdf) .
15. Puljiz, J. (2009). *Čimbenici regionalnog razvoja i regionalnih nejednakosti u Republici Hrvatskoj*. Doktorska disertacija. Ekonomski fakultet. Sveučilište u Splitu.
16. Puljiz, J. (2011). Teorije regionalnog razvoja u ekonomskoj literaturi. *Godišnjak Titius: godišnjak za interdisciplinarna istraživanja porječja Krke*, 3/3; 63-82.
17. Ranguelov, S.; De Coster, I.; Norani, S. i Paolini, G. (2012). *Ključni podaci o obrazovanju u Europi 2012*. Brussels.
18. Rosan, M. (2011). *Ulaganje u obrazovanje- utjecaj na gospodarski rast*. Posjećeno 23.07.2017. na web lokaciji: <http://finance.hr/obrazovanjegospodarskirast/> .
19. Šestan Kučić, I. (2013). *Hrvatski obrazovni sustav zapušten i ispod prosjeka EU*. Posjećeno 21.07.2017. na mrežnoj stranici: http://www.novolist.hr/Vijesti/Hrvatska/Hrvatski-obrazovni-sustav-zapusten-i-ispod-prosjeka-EU?meta_refresh=true .
20. Zavargo, Z., i Šumić, Z. (2011). Suradnja obrazovnih institucija i gospodarstva. *Učenje za poduzetništvo*, 1/1; 51-59.
21. Narodne novine (2014). *Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije*. Zagreb: Narodne novine d.d., 124.
22. Obrazovni sustav. Posjećeno 20.07.2017. na stranici leksikografskog zavoda Miroslav Krleža: <http://www.croatie.eu/article.php?lang=1&id=35> .

